

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

мр Петра Чоловића под називом

„Типолошка перспектива у психологији личности: традиционални и таксометријски приступ“

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовео комисију
Наставно научно веће Филозофског факултета, 20.02.2012.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
др Снежана Смедеревац, редовни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, 25.03.2011., ментор
др Душанка Митровић, ванредни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду,
др Петар Милин, ванредни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду,
др Лазар Тењовић, доцент за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Београду
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме:

Петар (Душан) Чоловић

2. Датум рођења, општина, држава:

14. 11. 1979, Нови Сад, општина Нови Сад, Србија

3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив

Филозофски факултет; Психологија; дипломирани психолог

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија

5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:

18. 06. 2008., Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, „Психобиолошки модели личности: структура и релације“ ужа научна област Психологија

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Психологија

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Типолошка перспектива у психологији личности: традиционални и таксометријски приступ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација написана је у складу с класичним истраживачким форматом.

Први део дисертације посвећен је разматрању теоријских тема релевантних за проблем истраживања, а други део је емпиријски и обухвата приказ спроведеног истраживања.

Теоријски део структуриран је као преглед суштинских премиса две основне концептуалне и емпиријске парадигме – димензионалног и таксономског приступа психолошким феноменима, који провоцирају једну од најозбиљнијих дебата у психолошкој науци. Овај део дисертације садржи пет поглавља, у којима кандидат разматра разлике између приступа усмереног на варијабле и приступа усмереног на особе, структуру, стабилност и континуитет типова личности, концептуалне и методолошке проблеме у типолошкој перспективи, приказује основне премисе таксометријских поступака за анализу података и формулише истраживачке проблеме који се у овом контексту могу поставити.

Емпиријски део садржи поглавља Метод, Резултати, Дискусија и Литература. У одељку Метод детаљно су описани узорак испитаника у истраживању, узорак варијабали у истраживању, начини обраде података с акцентом на опису таксономских анализа, које су у истраживачкој приласи још увек недовољно заступљене. Одељак Резултати

структуриран је у три подељка. У првом делу приказани су резултати кластер анализа, у другом таксометријских анализа, а у трећем је пажња усмерена на конгруенцију резултата таксометријских и кластер анализа. У одељку Дискусија кандидат је посветио пажњу добијеним резултатима, тумачећи их у контексту релевантних референтних теоријских оквира, али је у завршним разматрањима отишао корак даље и пружио осврт на добијене резултате, који отвара значајна нова истраживачка питања у овој области. Дисертација је написана на 166 страна, садржи 30 табела, 16 графикона и 242 библиографске јединице.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Теоријски део кандидат је започео приказом основних премиса које се налазе у основи епистемолошког и онтолошког статуса димензионалног и типолошког приступа у научном проучавању личности. Иако су ове парадигме наизглед супротстављене, кандидат је успео да направи адекватан преглед концептуалних проблема који указују на њихове сличности и разлике. Овакав приступ демонстрира не само познавање доминантних теоријских оквира у психологији, него и најважнијих проблема који се налазе у њиховој основи, што несумњиво илуструје компетенције кандидата у погледу сагледавања релевантних тема које могу представљати основ за емпиријска истраживања. Теоријска разматрања кандидат наставља детаљним приказом развојне перспективе у вези са структуром, стабилношћу и континуитетом типова личности и детаљним приказом типолошких солуција на узорцима одраслих у контексту психобиолошке перспективе. Најважнију новину у оквиру теоријских разматрања представља веома користан и информативан преглед историјата и логике таксономских процедура, које су домаћој психолошкој јавности још увек недовољно познате. У питању су статистичке процедуре које имају за циљ процену категоријалности конструктора, а чија примена подразумева претходно разумевање конвенционалних статистичких поступака, као и познавање нових алгоритама који се налазе у њиховој основи. Теоријски део кандидат завршава пажљивим дефинисањем проблема истраживања, који се у најкрећем могу свести на питања поређења типолошких солуција екстрахованих у простору психолексичких и психобиолошких модела личности и идентификовања особина које истовремено могу испољавати карактеристике димензионалности и категоријалности. Дакле, теоријски део обилује темама које су у овом тренутку развоја психолошке науке од највећег теоријског и методолошког значаја.

Одељак *Метод* је написан у складу с важећим стандардима у емпиријским истраживањима и садржи веома прецизан и детаљан опис истраживачких процедура. Посебну пажњу у овом одељку заслужује приказ статистичке обраде података добијених истраживањем, на првом месту кластер и таксономских анализа, који може бити веома едукативан за све психологе који претендују да се усавршавају у овој области.

Приказ резултата истраживања кандидат почиње навођењем дескриптивних показатеља за све примењене инструменте, а затим се усмерава на резултате кластер анализа и таксометријских поступака. Овај одељак је такође написан у складу с највишим научним стандардима.

Одељак *Дискусија* представља најважнији научни допринос актуелној дебати у вези са

статусом психолошких конструката у контексту димензионалне наспрот типолошке парадигме.

Комисија закључује да су сви елементи дисертације написани у складу с највишим научним стандардима.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Чоловић, П. (2011). Две категорије или једна димензија: таксометријске анализе модалитета ризичног понашања. *Примењена психологија*, 4, 353 – 376.

Митровић, Д., Смедеревац, С., Грујичић, С., & Чоловић, П. (2006). Типолошки приступ ризичном понашању адолесцената. *Зборник института за педагошка истраживања*, 38, 264 - 278.

Спариосу, Г., Чоловић, П. и Котвашова, Б. (2008). Типолошки приступ опису личности у простору димензија Телегеновог и Алтернативног петофакторског модела личности. *56. Научно- стручни скуп психолога Србије*, Књига резимеа, стр. 104 - 106. Београд: Центар за примењену психологију.

Mitrovic, D., Colovic, P., & Smederevac, S. (2010). Construct validity of Reinforcement Sensitivity Questionnaire, 15th European Conference on Personality, July 20-24, Brno, Czech Republic, Program and abstracts, 305.

Smederevac, S., Mitrovic, D., & Colovic, P. (2011). The Reinforcement Sensitivity Questionnaire: A measure of the RST-revised. ISSID 2011, July 25-28, London, United Kingdom.

Mitrovic, D., Smederevac, S., Tovilovic, S., & Colovic, P. (2011). The position of Trait Anxiety in Gray's model of personality. ISSID 2011, July 25-28, London, United Kingdom.

Colovic, P., Smederevac, S., & Mitrovic, D. (2011). Aggressiveness and Gray's model of personality: How do they fit together? ISSID 2011, July 25-28, London, United Kingdom.

Colovic, P., Smederevac, S., & Mitrovic, D. (2010). The original and the revised Gray's model of personality: Two or three second-order dimensions? 15th European Conference on Personality, July 20-24, Brno, Czech Republic, Program and abstracts, 201.

Митровић, Д., Смедеревац, С., & Чоловић, П. (2008). Евалуација реформулисане теорије Осетљивости на поткрепљење. *Психологија*, 41, 555-575.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Начелно, ово истраживање показало је да се у простору психолексичких и психобиолошких модела личности могу екстраховати стабилни и интерпретабилни кластери – типови, и да су кластерска решења компатибилна са таксометријским. „Амбивалентна“ латентна структура идентификована је у простору две димензије – Савесности (у простору свих модела) и Осетљивости на награду (у простору психобиолошких модела). Генерално, ови резултати говоре о релевантности неколико фундаменталних психолошких конструката, нарочито из психобиолошког домена, за типолошку парадигму. То су пре свега контрола понашања и општа побуђеност / узбуђење, али и приступајуће понашање (које може имати везе са позитивним афективитетом и екстраверзијом), и адаптираност. Дакле, кључни критеријуми за груписање испитаника су конструкти из психобиолошког домена, који се у хијерархији особина налазе на веома високим нивоима општости, и директно кореспондирају са физиолошким основама особина личности.

Податак да се груписање врши на основу овако фундаменталних критеријума има значајне импликације не само за емпиријску валидацију типова (и таксона) личности, већ и за разматрања онтолошког статуса типова. Наиме, овакви резултати отварају могућност да је, у простору неких фундаменталних психобиолошких својстава релевантних за личност, могућа јасна дистинкција између група испитаника. Таква могућност наводи на озбиљно разматрање будућих студија које би биле усредсређене или на екстерну валидацију типова личности кроз релације са физиолошким индикаторима, или на типолошке, односно таксометријске, анализе у простору физиолошких индикатора релевантних за особине личности. Такве студије могле би да на прави начин третирају биолошку утемељеност типологија личности, и њихову „реалну“ егзистенцију.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА.

Истраживање које представља окосницу ове докторске дисертације има веома важне импликације за концептуални статус различитих психолошких конструката. Резултати истраживања приказани су прегледно и јасно. Иако су примењени веома сложени поступци за статистичку обраду података, кандидат је уложио велики напор да резултате презентује на начин који је разумљив, што представља једну од основних предности овог дела истраживања, а илуструје кандидатово изузетно познавање методолошких и теоријских концепата који чине референтни оквир истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2. Дисертација садржи све битне елементе
3. Постоје најмање два разлога због којих дисертација представља оригиналан допринос науци. Први разлог је концептуализација проблема истраживања која на адекватан начин повезује софистициране методолошке поступке с најрелевантнијим теоријским питањима у психологији као науци. Други разлог су добијени резултати, који пружају ново светло разматрању статуса психолошких концепата у контексту дистинкције коју креирају димензионална и типолошка парадигма.

4. Дисертација нема недостатака који би утицали на релевантност добијених резултата. Међутим, свако озбиљно спроведено истраживање ствара основу за нова истраживачка питања. У овом контексту, иако су примењени сви релевантни инструменти за процену особина личности који проистичу из психолексичког и психобиолошког приступа, постоји могућност да би неки други инструменти за процену истих феномена дали нешто другачију слику о статусу базичних димензија. Такође, једно од релевантних питања која провоцира ова студија јесте какав би статус испитиваних конструката био у контексту процене од стране других. Домен самопроцене је најчешће коришћен у психолошким истраживањима и легитимно питање би било да ли су домени самопроцене и процене од стране других конгруентни.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација мр Петра Чоловића под називом „Типолошка перспектива у психологији личности: традиционални и таксометријски приступ“ прихвати, а кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Снежана Смедеревац, редовни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

др Душанка Митровић, ванредни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

др Петар Милин, ванредни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

др Лазар Тењовић, доцент за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет, Универзитет у Београду